

DOI: 10.11649/abs.2016.009

Magdalena Katarzyna Grupa

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Toruń

Wpływ języka polskiego na leksykę medyczną w gwarze staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego¹

Staroobrzędowcy to grupa etniczno-wyznaniowa, która powstała wskutek protestów wobec reform patriarchy Nikona, dotyczących obrzędowości, przeprowadzonych w XVII w. w rosyjskiej Cerkwi prawosławnej (Iwaniec, 1977, s. 22). Obecnie najliczniejsze zwarte grupy starowierców zamieszkują w Polsce województwa: podlaskie i warmińsko-mazurskie. Występują tam trzy gminy wyznaniowe: Suwałki, Gabowe Grądy i Wojnowo (Grek-Pabisowa, 1983c, ss. 54–59; Głuszkowski, 2011b, s. 24).

Rosyjska gwara staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego jest gwarą wyspową. Iryda Grek-Pabisowa definiuje ten termin jako: „gwarę pozostającą w otoczeniu innego języka, nie mającą terytorialnego kontaktu ze swym językiem ogólnonarodowym” (Grek-Pabisowa, 1983a, s. 8). Taki stan ukształtował się w pełni po II wojnie światowej, kiedy w wyniku ustalenia nowych granic Rzeczypospolitej mieszkający w Polsce staroobrzędowcy utracili kontakt ze swoimi współwyznawcami ze Wschodu.

---

¹ Artykuł został napisany w ramach realizacji projektu: *Dokumentacja gwary staroobrzędowców w północno-wschodniej Polsce – internetowa baza danych*, sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/01/B/HS2/00505.

Polscy staroobrzędowcy są społecznością dwujęzyczną. Jej członkowie posługują się rosyjską gwarą i językiem polskim naprzemiennie, w określonych społecznych warunkach (dyglosja). Kwestia prymarności i sekundarności języka uzależniona jest od kryterium wiekowego². Wśród starszego pokolenia, zwłaszcza w środowisku wiejskim, zdecydowanie większą popularnością cieszy się gwara rosyjska, język polski natomiast jest dla nich językiem wyuczonym w szkole oraz przez kontakty z polskimi sąsiadami i urzędnikami. W średnim pokoleniu trudno jednoznacznie stwierdzić, który z języków pełni rolę nadrzędną. Z jednej strony, większość przedstawicieli średniego pokolenia mówi przede wszystkim w rosyjskiej gwarze, z drugiej zaś znaczna część rodziców używała języka polskiego w kontaktach ze swoimi dziećmi, aby ułatwić im naukę w polskiej szkole. Dla młodszego pokolenia pierwszym językiem jest najczęściej język polski, posługują się oni również gwarą rosyjską w sposób naturalny, choć ograniczony (Гжибовский & Глушковский, 2008, s. 206). Najmłodszy przedstawiciele społeczności potrafią zazwyczaj bez większych trudności zrozumieć gwarę, komunikują się jednak w języku polskim.

W mowie polskich staroobrzędowców dostrzega się coraz większy wpływ polszczyzny, zwłaszcza w zakresie fonetyki (stopniowy rozpad rosyjskiej korelacji miękkościowej i jej upodobnienie do polskiej), ale także w innych warstwach języka: w leksyce i frazeologii (zapożyczenia, kalki, wstawki polskie), składni (kalkowane z języka polskiego konstrukcje składniowe) oraz morfologii (wpływ polskiego systemu deklinacyjnego przejawiający się szczególnie w antroponimii).

Jedną z najbardziej specyficznych sfer tematycznych gwary staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego jest leksyka medyczna. Cechuje ją znaczna³ liczba polskich zapożyczeń w stosunku do leksemów rodzimych – pochodzących z rosyjskiej gwary oraz ogólnego języka rosyjskiego. Taki stan rzeczy ma logiczne uzasadnienie – podyktowany jest koniecznością znajomości polskich terminów z zakresu leczenia w celu ochrony zdrowia i życia.

Przeanalizowany materiał językowy, stanowiący przedmiot tych rozważań, pochodzi z trzech źródeł. Pierwszym z nich jest *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce* I. Grek-Pabisowej i I. Maryniakowej (1980), drugim – monografia D. Paśko-Konecniak (2011b), trzecim – badania własne, polegające na analizie wypowiedzi

---

² Dotychczasowe badania objęły 156 informatorów. Zebrany materiał językowy jest wynikiem 14 ekspedycji dialektologicznych przeprowadzonych przez pracowników naukowych i studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1999–2015 w około 20 miejscowościach w regionie suwalsko-augustowskim i mazurskim. Informatorzy podzieleni zostali na pokolenia: najstarsze pokolenie obejmuje osoby urodzone do 1945 r., średnie starsze – osoby urodzone w latach 1946–1970, średnie młodsze – 1971–1990, najmłodsze – osoby urodzone po roku 1991. Podział ten determinowany jest relatywną zbieżnością cech językowych.

³ D. Paśko-Konecniak ustaliła, że liczba zapożyczeń z języka polskiego w leksyce rosyjskiej gwary z zakresu zdrowia wynosi 45% (Paśko-Konecniak, 2011a, s. 122).

12 informatorów, członków wspólnoty staroobrzędowej z okolic Augustowa i Suwałk w wieku od 20 do 80 lat, zarejestrowanych w postaci nagrań. Przykłady zapożyczeń w gwarze staroobrzędowców, powstałych pod wpływem kontaktu z polskim otoczeniem, zapisane zostały za pomocą uproszczonej transkrypcji fonetycznej stosowanej w opracowaniach slawistycznych. Materiał badawczy wyodrębniony został na podstawie kryterium tematycznego i obejmuje 135 jednostek leksykalnych⁴ (zob. Aneks).

Zaprezentowany materiał językowy nie stanowi pełnego zbioru leksyki związanej z medycyną i lecnictwem, może jednak zostać potraktowany jako znaczna jego część z uwagi na szeroki zakres podjętej analizy.

Zapożyczenie, według K. Polańskiego, to „element przejęty z języka obcego, najczęściej wyraz, rzadziej prefiks lub sufiks” (Polański, 2003, s. 668). Główną grupę zapożyczeń w gwarze staroobrzędowców stanowią wyrazy przejęte z języka polskiego. Związane jest to z faktem, że gwara ta, z racji przynależności do zachodniej części gwar środkowowielkoruskich, już na terenach macierzystych poddana była wpływom polszczyzny: pośrednio, przez ludność białoruską, i bezpośrednio, przez polskie osadnictwo na tych terenach (Grek-Pabisowa, 1983a, s. 50). Od momentu osiedlenia się starowierców na terenach Rzeczypospolitej, język polski oddziałuje na gwarę bezpośrednio do chwili obecnej.

I. Grek-Pabisowa podzieliła zapożyczenia z języka polskiego do gwary staroobrzędowców na wyrazy zasymilowane, kalki oraz wyrazy bez zmiany postaci. Wśród wyrazów zasymilowanych wyróżnić można asymilację całkowitą, kiedy wszystkie polskie dźwięki, afiksy i końcówki fleksyjne zastąpione zostają ich gwarowymi odpowiednikami a zasymilowane wyrazy zapożyczone odmieniają się według paradygmatów gwarowych, np. *vantr^loba* ‘wątroba’, *šč^lenka* ‘szczeka’, *apuxl^lina* ‘opuchlizna’; asymilację częściową, gdy nie zachodzi któryś z warunków wymienionych w przypadku asymilacji całkowitej, np. nie każdy polski dźwięk ma odpowiednik gwarowy, np. *an^lem^lja* zamiast *ań^lem^lija*, oraz zniekształcenia, których brzmienie nie wynika z regularnych substytutów gwarowych, a jest wynikiem błędnych skojarzeń lub analogii, np. *var^lanka* ‘walerian(k)a’ (Grek-Pabisowa, 1983b, ss. 224–226).

Kalka leksykalna to „wyraz, który został utworzony pod obcym wpływem drogą dokładnego lub niedokładnego tłumaczenia morfemów obcego wzoru, jak również wyraz, który – istniejąc już w języku – uzyskał pod obcym wpływem dodatkowe znaczenie” (Obara, 1989, s. 75). W rosyjskiej gwarze staroobrzędowców zjawisko kalkowania pojawia się często, notowano kalki leksykalne: słowotwórcze, semantyczne i frazeologiczne, a także kalki gramatyczne: składniowe oraz – rzadziej – morfologiczne (zob. Paško, 2007, 2008; Głuszkowski, 2011a). W badanym materiale odnotowano

---

⁴ Ze wszystkich trzech źródeł wyekscerpowano łącznie 204 wyrazy z obszaru medycyny i leczenia, z czego 135 zakwalifikowano jako zapożyczenia z polszczyzny (zob. Grek-Pabisowa & Maryniakowa, 1980; Paško-Konecniak, 2011b).

jeden przykład kalki leksykalno-słotwórczej: *ś'ap'aja k'iška*, pol. *ślepa kiszka* ‘cienkie i długie uwypuklenie ściany jelita ślepego u człowieka i niektórych zwierząt; wyrostek robaczkowy’.

Pojęcie hybrydy nie ma jednoznacznej definicji. Część badaczy stawia znak równości między hybrydą a półkalką, stanowiącą częściowe tłumaczenie obcych wyrazów. J. Obara zwraca uwagę na podstawowe kryterium pozwalające rozróżnić twory hybrydalne od półkalk, a mianowicie różnorodność morfemów (Obara, 1986, ss. 59–70). Badacz podkreśla, że w przeciwieństwie do półkalki, hybryda zawsze zbudowana jest z morfemów pochodzących z różnych języków. Podstawowa różnica opiera się więc na dwu różnych sposobach wzbogacania zasobu leksykalnego danego języka – w wyniku tworzenia hybryd nie wzbogaca się jego zasobu morfemów, może się to odbywać wyłącznie przez zapożyczanie albo częściowe kalkowanie (półkalka) (Obara, 1986, ss. 66, 70). W zgromadzonym materiale odnotowano trzy przykłady hybryd: *kravat'ok* (pol. *krwotok* + ros. *кровотечение*), *ńemavl'eńec* (pol. *niemowlę* + ros. *младенец*), *ńedatl'ennaś ś'erca* (pol. *niedotlenienie* + ros. *тленность*) (por. Paško, 2010).

Wyrazy bez zmiany postaci cechuje brzmienie polskie bez przesunięć akcentowych oraz bez zmian w artykulacji samogłosek i spółgłosek, np. *bad'ańe*, *z'ator*, *z'aćma*. W analizowanym materiale pojawiają się stosunkowo często, jednak ich stosowanie jest niekonsekwentne, wiele z tych wyrazów funkcjonuje obocznie w postaci zasymilowanej. Wyrazy bez zmiany postaci nazywają głównie, poza omawianą sferą lecznictwa, także kulinaria oraz terminy związane ze sferami szkolnictwa i administracji, np. *r'osul*, *texń'ikum*, *instyt'ucja* (Grek-Pabisowa, 1983b, s. 227).

W pracach językoznawczych dominuje pogląd, że adaptacja zapożyczeń odbywa się na dwóch płaszczyznach języka: fonetycznej i morfologicznej (zob. Leeming, 1976; Doroszkiewicz, 1991). Niektórzy badacze podają, poza wymienionymi poziomami analitycznymi języka, również płaszczyznę semantyczną. Zapożyczona z języka polskiego leksyka z zakresu medycyny i lecznictwa przenoszona jest do gwary starowierców wraz z jej polskim znaczeniem. Odnotowano dwa przykłady zmiany znaczenia: *ł'yšina* ‘czoło’ wobec ogólnopolskiego ‘miejsce na głowie pozbawione włosów lub z przerzedzonymi włosami’, *ł'ytką* ‘udo’, ogólnopolskie ‘tylna część nogi między kolanem a stopą’. Najprawdopodobniej to przesunięcie znaczeń jest konsekwencją wpływu polskiej leksyki gwarowej na rosyjską gwarę staroobrzedowców⁵. O możliwym oddziaływaniu gwar

⁵ Użycia wyrazu *łysina* w znaczeniu ‘czoło (u ludzi i zwierząt)’ są rozpowszechnione w gwarach północnopolskich, co dokumentuje przykładowo *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur* (Perzowa & Kołodziejczykowa, 2002, s. 83) oraz *Mały atlas gwar polskich* (1966, mapa 415), ponadto notowane są także na Kaszubach, Mazowszu, w Wielkopolsce i Małopolsce północnej (zob. *Mały słownik gwar polskich*; Wronicz, 2009, s. 130). Z kolei nazwa *łydka* jako ‘udo’ jest obecna w gwarach małopolskich, na Lubelszczyźnie oraz na Podlasiu (zob. *Mały atlas gwar polskich*, 1966, mapa 418).

polskich (głównie podlasko-suwalskich i szerzej mazowieckich) oraz polszczyzny regionalnej okolic Augustowa, Suwałk i Sejna na gwarę staroobrzędowców świadczą obecność regionalizmów leksykalnych (notowanych również w innych sferach tematycznych niż słownictwo medyczne) oraz przejętych konstrukcji składniowych, np. *skaz'ał dla Gr'išk'i, da'ła dla p'apy* (konstrukcja analityczna *dla* + dopełniacz zamiast celownika) (zob. Grek-Pabisowa, 1983c; Głuszkowski, 2011a).

Zapożyczenie z języka polskiego do gwary rozumiane będzie tu, za Paško-Konecniak, jako: „wyraz z zasobu leksykalnego polskiego, nieznan pierwotnie rosyjskiej gwarze i w różnym stopniu przyswojony przez gwarę fonetycznie i formalnie z zachowaniem analogicznej semantyki języka-dawcy” (Paško-Konecniak, 2011b, s. 84).

Przy ustalaniu obecności wyrazu w rosyjskich gwarach lub literackim języku rosyjskim wykorzystane zostały słowniki: W. Dala (Даль, 1978), F. Filina i F. Sorokoletowa (Филин & Сороколетов, 1965–) oraz przekładowy rosyjsko-polski (Wawrzyńczyk i in., 2004).

Asymilacja fonetyczna⁶

Zjawiskiem fonetycznym, charakterystycznym dla literackiego języka rosyjskiego i większości gwar rosyjskich, a zarazem związanym z akcentuacją, jest akanie, czyli zbliżenie wymowy nieakcentowanego /o/ do artykulacji samogłoski /a/, w związku z czym w pozycji nieakcentowanej nie są one rozróżniane. Akanie jest zjawiskiem najczęściej występującym w analizowanym zasobie leksyki medycznej. Występuje w różnych częściach mowy: rzeczownikach (*xar'oba* – pol. *choroba*, *krvat'ok* – *krwotok*, *yarm'ony* – *hormony*, *xal'ester'ol* – *cholesterol*, *par'ot* – *poród*, *advyk'ufka* – *odwykówka*, potocznie ‘oddział w szpitalu lub przychodnia, w których leczy się osoby uzależnione od alkoholu, narkotyków’, *uzdrav'ic'el* – *uzdrowiciel*, *sk'erav'ańije* – *skierowanie*, *vantr'oba* – *wątroba*), czasownikach (*denervav'atsa* – pol. *denerwować się*, *akal'ečyć* – *okaleczyć*, *atx'użić* – *odchudzić*, *atr'uć* – *otruć*), przymiotnikach (*xarab'ovyj* – pol. *chorobowy*, *xarav'ityj* – *chorowity*, *rakatv'určyj* – *rakotwórczy*). Przykłady obrazujące zjawisko w przypadku innych części mowy nie zostały zarejestrowane w zakresie analizowanego materiału językowego.

W gwarze staroobrzędowców zachodzi również asymilacja fonetyczna spółgłosek. Proces ten ma miejsce wtedy, kiedy twarde spółgłoski polskie zostają zamienione ich miękkimi gwarowymi odpowiednikami:

---

⁶ Terminy *adaptacja* i *asymilacja* rozumiane są w tym artykule za K. Rutkowskim: asymilacja jako „stopień przystosowania przejętej jednostki leksykalnej do systemu językowego”, natomiast adaptacja, jako „sposób przejmowania samej jednostki pojęciowej” (Rutkowski, 2011, s. 178). Zgodnie z tymi założeniami z asymilacją mamy do czynienia wtedy, kiedy polskie dźwięki w zapożyczonym wyrazie zastąpione zostają odpowiednimi dźwiękami z rosyjskiej gwary. Adaptacja zachodzi wówczas, kiedy zapożyczony z polszczyzny wyraz zostaje włączony do systemu gramatycznego gwary rosyjskiej.

l > l' (zastąpienie [l] neutralnego gwarowym miękkim [l'])

v'yl'ef 'wylew', *kal'eka* 'kaleka', *xal'ester'ol* 'cholesterol', *šk'el'et* 'szkielet', *žyl'ak* 'żyłak', *p'el'engn'ovać* 'pielęgnować', *b'ol'eć* 'boleć', *saml'eć*⁷ 'zemdleć', *p'el'engn'arsk'ij* 'pielęgniarski', *p'el'engn'arka* 'pielęgniarka', *l'ek'arstvo* 'lekarstwo';

r > r'

gar'ačka 'gorączka';

t > t'

apt'ek'arka 'aptekarka';

rz [ž] > r'

br'ux 'brzuch'.

Zmiany akcentuacyjne

Rosyjski system akcentuacyjny jest ściśle związany z morfologiczną i słowotwórczą strukturą poszczególnych wyrazów oraz z tendencją rosyjskich formantów do występowania w funkcji akcentowanych lub nieakcentowanych. Analogiczne zjawisko zachodzi w systemie akcentuacyjnym w przypadku jednostek zapożyczonych do gwary z języka polskiego, które dostosowując się do systemu gwary, ulegają asymilacji akcentuacyjnej (Paško-Konecniak, 2011b, s. 85).

Kwestia akcentu w zapożyczeniach jest dość skomplikowana z uwagi na występowanie znaczących różnic w systemach polskim i rosyjskim. Akcent polski jest akcentem paroksytonicznym, stałym, natomiast akcent rosyjski jest ruchomy i motywowany formą morfologiczną. Rosyjski akcent wyrazowy może być rozpatrywany jako efekt współdziałania morfemów o różnym akcentuacyjnym nacechowaniu, co dostrzec można w przypadkach przenoszenia akcentu na inne morfemy przy derywacji fleksyjnej lub słowotwórczej (Grzybowski, 1998, ss. 120–121).

W przypadku zapożyczeń z polszczyzny do rosyjskiej gwary wyróżnia się dwa typy akcentuacji: akcent penultymatyczny i akcent zmienny, uzależniony od formy morfologicznej. Taki podział determinowany jest przede wszystkim wiekiem użytkowników gwary: wśród młodego pokolenia najczęściej spotyka się akcent penultymatyczny, podczas gdy w mowie starobrzędowców starszej generacji dominuje akcent ruchomy (Paško-Konecniak, 2011b, s. 85).

---

⁷ W przypadku wyrazu *saml'eć* asymilacji fonetycznej [l] do [l'] towarzyszy zjawisko uproszczenia grupy spółgłoskowej *dl* do *l*.

Większość leksemów zapożyczonych z języka polskiego, nazywających zjawiska związane ze zdrowiem, trafiło do gwary staroobrzędowców w niezmienionej formie gramatycznej i zgodnie z polskim systemem akcentuacyjnym, np. *tušč'lyca*, *gruźl'ica*, *č'onža*, *č'evnik*, *natč'is'neńije*, *sk'aza*, *novor'odek*, *tarč'lyca*, *ž'lyła*, *akal'eč'yc*, *p'el'engn'ovač*. O tego typu zapożyczeniach, które występują w gwarze staroobrzędowców bez przesunięć akcentowych i prawie bez zmian w artykulacji samogłosek i spółgłosek, w kontekście terminów związanych z lecznictwem pisała I. Grek-Pabisowa (1983b, ss. 211–240). Taki stan rzeczy związany jest prawdopodobnie z koniecznością znajomości terminologii medycznej w jej polskim brzmieniu w celu umożliwienia komunikacji podczas wizyty u lekarza lub pobytu w szpitalu, dla własnego bezpieczeństwa, ochrony zdrowia i życia.

Adaptacja morfologiczna

Adaptacja morfologiczna polega na włączeniu adaptowanych form wyrazowych do systemu gramatycznego języka zapożyczającego. W omawianym przypadku dokonuje się za pomocą substytucji części gramatycznych w obrębie zapożyczonych z języka polskiego jednostek leksykalnych na rzecz części gramatycznych (afiksów i końcówek fleksyjnych) gwarowych, przeniesionych do rosyjskiej gwary staroobrzędowców z języka rosyjskiego (Paško-Konecniak, 2011b, s. 90).

Przykłady zapożyczeń powstałych wskutek adaptacji afiksu polskiego przez wprowadzenie jego gwarowego rosyjskiego substytutu są stosunkowo liczne w mowie staroobrzędowców w obrębie form prefiksalnych.

- Czasowniki:
  - prze-** > **p'er'e-**
p'er'eb'adač 'przebadać'⁸;
  - prze-** > **pra-**
praśv'etl'ic 'prześwietlić';
  - ze-** > **sa-**
saml'eč 'zemdleć';
- Przymiotniki:
  - bez-** (ubezdźwięcznione **bes-**) > **b'es-**
b'esp'odnyj 'bezpłodny'.

---

⁸ W przypadku leksemu *p'er'eb'adač* doszło do zapożyczenia czasownika prefiksального z przedrostkiem *prze-*, odzwierciedlającym właściwą dla języka polskiego grupę TrzeT (<*TerT), oraz zastąpienia tego przedrostka adaptowanym prefiksem z pełnogłosem *p'er'e-*, właściwym dla języka rosyjskiego (T'er'eT).

Przykładów odzwierciedlających adaptację sufiksów nie zarejestrowano w analizowanym materiale.

Adaptacja morfologiczna rzeczowników zapożyczonych z polszczyzny odbywa się również przez wprowadzenie wyrazów do gwarowych wzorców odmiany, tj. użycie gwarowych końcówek fleksyjnych w formach przejmowanych z języka polskiego (Paśko-Konecniak, 2011b, s. 91).

W gwarze staroobrzędowców, tak jak w literackim języku rosyjskim, występują trzy typy deklinacji rzeczowników. Poza paradygmatami wydzielone zostały grupy: rzeczowników rodzaju nijakiego na *-m'a*, specjalne grupy rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych na spółgłoskę palatalną i rzeczownika *put'* (Grek-Pabisowa, 1968, s. 71). Różnice w obrębie deklinacji rzeczowników w stosunku do paradygmatów literackiego języka rosyjskiego pojawiają się jedynie w poszczególnych formach przypadków, niektóre rzeczowniki przynależą do innego typu odmiany. W gwarze, podobnie jak w literackim wariacie języka, występuje sześć form przypadkowych o różnorodnych końcówkach fleksyjnych, występują wśród nich formy synkretyczne (Grek-Pabisowa, 1968, s. 72).

Zapożyczone do gwary rzeczowniki rodzaju męskiego twardo- i miękkotematowe z końcówką zerową oraz rodzaju nijakiego twardotematowe z końcówką *-o* (oraz jej zredukowanymi odpowiednikami) odmieniają się według I deklinacji⁹, np. *ud'ar* (*N sg m*) 'udar mózgu' – *ud'ara* (*G sg m*), *novor'odek* (*N sg m*) 'noworodek' – *novor'otku* (*D sg m*), *xal'ester'ol* (*N sg m*) 'cholesterol' – *xal'ester'ola* (*G sg m*), *žo'londek* (*N sg m*) 'żołądek' – *žo'lonka* (*G sg m*). Przykładów rzeczowników rodzaju nijakiego twardotematowych z końcówką *-o* nie odnotowano w obrębie zapożyczonej leksyki medycznej, potwierdzono natomiast (tylko w *N sg*) postać rzeczownika rodzaju nijakiego miękkotematowego z końcówką *-e*: *bad'ańe*¹⁰.

Do II deklinacji należą rzeczowniki rodzaju żeńskiego twardo- i miękkotematowe zakończone na *-a* oraz pewna grupa rzeczowników rodzaju męskiego, np. *tarč'yca* (*N sg f*) 'tarczycyca' – *tarč'yca* (*A sg f*), *p'el'engn'arka* (*N sg f*) 'pielęgniarka' – *p'el'engn'arkaj* (*I sg f*), *krapl'ufka* (*N sg f*) 'kroplówka' – *krapl'ufku* (*A sg f*). Rzeczowników rodzaju męskiego na *-a* nie zarejestrowano.

Deklinacja III obejmuje rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone na spółgłoskę palatalną. W analizowanym materiale udało się odnotować jeden przykład takiego rzeczownika w mianowniku: *nev'l'adnaść* (*N sg f*) 'niewładność ciała'.

W zapożyczonych formach przymiotnikowych w mianowniku liczby pojedynczej pojawiają się następujące afiksy fleksyjne: dla rodzaju męskiego *-yj/-ij* (np. *xarab'ovyy*

⁹ Zastosowany w analizie podział deklinacji przyjęty został za opracowaniem I. Grek-Pabisowej (1968, ss. 71–105).

¹⁰ Jednoznaczne ustalenie typu odmiany dla rzeczowników rodzaju nijakiego miękkotematowych zakończonych na *-e* możliwe będzie po zarejestrowaniu form przypadków zależnych.

‘chorobowy’, *rakatv'určyj* ‘rakotwórczy’, *p'el'engn'arsk'ij* ‘pielęgniarski’, *pšecivbul'ovyj* ‘przeciwbólowy’), dla rodzaju żeńskiego -*aja* (np. *ovžoz'onaja* ‘owrzodzona’).

Wśród zapożyczonych rzeczowników opisujących terminologię medyczną występują trzy typy kategoriale liczby: liczba pojedyncza (np. *č'onža*, *sk'aza*, *kal'eka*, *žyl'ak*), mnoga (np. *γarm'onny*, *n'erk'i*, *poš'latk'i*) oraz singularia tantum (*xal'ester'ol*). Nie odnotowano form pluralia tantum, chociaż potwierdzono ich obecność w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców (np. *sp'odni*, *apc'eng'i*) (Paško-Koneczniak, 2011b, s. 90).

Fleksja werbalna gwary staroobrzędowców opiera się na dwóch koniugacjach i pod tym względem nie różni się od literackiego języka rosyjskiego. Istnieje również grupa czasowników nieregularnych oraz czasowników o pomieszanych końcówkach (Grek-Pabisowa, 1968, ss. 140–152).

Leksemy czasownikowe zapożyczone z języka polskiego odmieniają się zazwyczaj według I koniugacji i wprowadzane są do wzorca koniugacyjnego przez dodanie rosyjskich końcówek gwarowych, np. *denervav'atsa* – *denerv'ujetsa* (3 sg *praes*), *p'el'engn'ovač* – *p'el'engn'ujet* (3 sg *praes*), *dr'apatsa* – *drap'ajetsa* (3 sg *praes*), *atr'uč* – *atr'uju* (1 sg *praes*). Odnotowano również czasowniki odmieniające się według paradigmatu II koniugacji, np. *zag'ojičsa* – *zag'ojitsa* (3 sg *praes*), *šk'ožič* – *šk'ožit* (3 sg *praes*).

Formy czasu przeszłego tworzy się przez dodanie sufiksu -ł i końcówek rodzajowych, np. *bad'ač* – *b'adał* (m sg *perf*), *saml'eč* – *saml'eła* (f sg *perf*).

Proces zapożyczania i adaptacji wyrazów z polszczyzny do rosyjskiej gwary staroobrzędowców w sferze leksyki medycznej nadal jest w toku. Analizowany materiał językowy nie ma na tym etapie badań jeszcze charakteru całościowego, dlatego należy brać pod uwagę, że w przypadku jego uzupełnienia np. o niezarejestrowane dotychczas formy przypadków zależnych, trzeba będzie zweryfikować zakres adaptacji morfologicznej poszczególnych zapożyczeń, a zwłaszcza zmian związanych z przynależnością deklinacyjną.

Należy również podkreślić, że w leksyce związanej z medycyną i lecnictwem występują także przykłady leksemów pochodzących z języka ogólnorosyjskiego¹¹ oraz gwary typu nowogrodzko-pskowskiego (ojczyzny językowej staroobrzędowców), np. *b'ol'i* ‘bóle porodowe’, *k'okl'uš* ‘koklusz’, *xv'or'eč* ‘chorować’, *prast'yc* ‘przeziębic się’, *sk'oraja p'omoč* ‘karetka pogotowia’. W materiale językowym, zgromadzonym na potrzeby tej analizy, jest ich stosunkowo niewiele, w związku z czym można stwierdzić, że w zakresie terminologii medycznej proces zapożyczania leksemów z polszczyzny jest coraz bardziej powszechny.

Aktualny stan i tendencje rozwojowe leksyki z zakresu leczenia są analogiczne do procesów zachodzących w słownictwie używanym w innych dziedzinach życia

¹¹ Język ogólnorosyjski jest tu rozumiany jako literacki język rosyjski wraz z jego regionalnymi wariantami.

wspólnoty starowierców, w których dokonywały się duże zmiany o charakterze społeczno-cywilizacyjnym, np. techniki, administracji, szkolnictwa (zob. Paśko-Konecniak, 2011a, 2011b; Пасько-Конэчняк, 2013).

Na podstawie obserwacji głównych tendencji rozwojowych leksyki gwary starobrzędowców można stwierdzić, że istnieją również dziedziny, które ulegają wpływowi polskiemu w niewielkim stopniu, np. sfera religii, obyczajów, kultury lokalnej. Do tej pory nie przeprowadzono jednak badań na reprezentatywnej próbie materiału, na której podstawie można by było określić stopień oddziaływania polszczyzny na powyższe obszary tematyczne.

Aneks

Aneks zawiera wykaz zapożyczeń z języka polskiego z zakresu terminologii medycznej w układzie alfabetycznym. Do formy podstawowej leksemu dodane zostały zarejestrowane formy przypadków zależnych.

Skrótem SGS oznaczone zostały leksemy pochodzące ze *Słownika gwary starowierców mieszkających w Polsce* I. Grek-Pabisowej i I. Maryniakowej (1980), skrótem WPN – zaczerpnięte z monografii D. Paśko-Konecniak *Wpływ polszczyzny na zasób leksykalny rosyjskiej gwary starobrzędowców na Suwalszczyźnie* (2011b). Pozostałe przykłady wyekscerpowano z nagrań zarejestrowanych przez pracowników naukowych, doktorantów i studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W przypadku występowania leksemów w kilku źródłach, podane zostało to, w którym odnotowano przykład po raz pierwszy. Jeżeli forma podstawowa wyrazu odnotowana została w jednym źródle, a postać przypadku zależnego (lub liczby, rodzaju, osoby) w innym oraz gdy zarejestrowano warianty – wówczas podano lokalizację do każdego ze źródeł dokumentujących dane użycie:

ab'orcycja *f* 'aborcja' (WPN);

advyk'ufka *f* 'odwykówka'; advyk'ufku *A sg* (WPN);

akal'ečyć *dk* 'okaleczyć'; akal'eču *1 sg praes* (WPN);

an'em'ja *f* 'anemia' (SGS);

ap'uxnuć *dk* 'spuchnąć' (SGS);

apt'eka'arka *f* 'aptekarka' (SGS);

apuxl'ina *f* 'opuchlizna' (SGS);

ašal'eć *dk* 'oszaleć' (SGS);

atr'ucsa/ atr'ucca *dk* 'otruć' (SGS); atr'uć; atr'uju *1 sg praes* (WPN);

atx'użić *dk* 'odchudzić' (WPN);

atxuž'acsa *ndk* 'odchudzać się' (SGS); **atx'użyvatsa**; atx'użyvajša *imperat* (WPN);

bad'ać *ndk* 'badać'; bad'ał *3 sg m perf* (WPN);

- bad'ańe** *n* 'badanie' (SGS);
b'eg'unka *f* 'biegunka'; b'eg'un*k*'i *G sg*;
ben'benek *m* 'bębenek w uchu' (SGS);
b'espł'odnyj *adj* 'bezpłodny'; b'espł'odnaja *N sg f*; b'espł'odnuju *A sg f* (WPN);
b'ol'i *pl* 'ból porodowe' (WPN);
br'lux *m* 'brzuch' (SGS);
c'evník *m* 'cewnik'; c'evník*am I sg* (WPN);
cukš'yca *f* 'cukrzyca'; cukš'y*cu A sg* (WPN);
ćiśń'eńije *n* 'ciśnienie' (WPN);
ć'onža *f* 'ciąża'; ć'onž*u A sg* (WPN);
červ'onka *f* 'czerwonka'; červ'on*ku A sg* (SGS);
č'utsa *ndk* 'czuć się'; č'ul*ś 3 sg f perf* (WPN);
daxt'orka *f* 'doktorka, lekarka' (SGS);
denervav'atsa *ndk* 'denerwować się'; denerv'ujetsa *3 sg praes* (WPN);
d'oxtar *m* 'lekarz' (SGS);
dr'apatsa *ndk* 'drapać się'; drap'ajetsa *3 sg praes* (WPN);
dvunastń'lica *f* 'dwunastnica'; dvunastń'lic*e L sg* (WPN);
ź'onśła *pl* 'dziaśła' (SGS);
ensul'ina *f* 'insulina' (SGS);
g'ałka 'očnyja *f* 'gałka oczna'; na g'ał*k'i L sg*;
gar'ačka *f* 'gorączka'; gar'ač*ku A sg* (SGS);
gruźl'ica *f* 'gruźlica' (SGS); gruźl'ic*u A sg* (WPN);
gr'ypa/ gr'ipa *f* 'grypa'; gr'y*pu A sg* (SGS);
*γarm'on *m* 'hormon'; γarm'on*y N pl*; γarm'onaf *G pl* (WPN);
xajnemed'ina *f* 'choroba Heine-Medina'; xajnemed'ini*u A sg* (WPN);
xal'ester'ol *m* 'cholesterol'; xal'ester'ol*a G sg* (WPN);
xar'oba *f* 'choroba'; xar'ob*u A sg* (WPN);
xarab'ovyj *adj* 'chorobowy'; xarab'ovuju *A sg f* (WPN);
xarav'ityj *adj* 'chorowity' (WPN);
xarl'avyj *adj* 'cherlawy' (SGS);
xr'ypka *f* 'chrypka' (SGS);
jačm'eńina *f* 'jęczmień – na oku' (SGS);
kal'eka *f* 'kaleka' (WPN);
kam'ora *f* 'komora serca';
kar'etka *f* 'karetka pogotowia'; kar'et*ku A sg*;
k'ila *f* 'kiła' (SGS);

- k'if'atyj** *adj* 'chory na kiłę' (SGS);
krapl'ufka *f* 'kroplówka'; krapl'ufku *A sg* (WPN);
kronż'ėnije *n* 'krążenie krwi' (WPN);
krvat'ok *m* 'krwotok'; krvat'ok'i *N pl* (WPN); **krvat'ok/ krv'otak** (SGS);
l'eč'yc/ l'ač'yc *ndk* 'leczyć' (SGS);
l'ekaš *m* 'lekarz' (SGS);
łušč'yca *f* 'łuszczycyca'; łušč'ycu *A sg* (WPN);
l'yšina *f* 'czoło' (SGS);
l'yotka *f* 'udo' (SGS);
martv'ica *f* 'martwica'; martv'icu *A sg* (WPN);
m'aś/ m'aść/ m'as't *f* 'maść' (SGS);
m'ažž'yca *f* 'miażdżycyca'; m'ažž'ycu *A sg* (WPN);
m'ėdń'ica *f* 'miednica'; m'ėdń'icu *A sg* (WPN);
m'eś'ončka *f* 'miesiączka'; m'eś'ončku *A sg* (WPN);
ml'ėc *ndk* 'mdleć' (SGS);
muzg'ovyj *adj* 'udar mózgu' (WPN);
natciś'nėnije *n* 'nadcisnienie'; natciś'nėnija *G sg* (WPN);
n'erka *f* 'nerka'; n'erk'i *N pl* (SGS); n'erka*f G pl* (WPN);
ńėv'l'adnaść *f* 'niewładność ciała' (WPN);
n'oška *f* 'nóżka' (SGS);
novor'odek *m* 'noworodek'; novor'otku *D sg* (WPN);
'ospa *f* 'ospa' (SGS);
*otpaž'ėnije¹² *n* 'odparzenie'; otpaž'ėnija *N pl*;
ovžoz'onyj *adj* 'owrzodzony'; ovžoz'onaja *A sg f* (WPN);
p'axa *f* 'pacha' (SGS);
paxv'ina *f* 'pachwina' (SGS);
pakal'ėčyc *dk* 'skaleczyć' (SGS);
pakal'ėčycsa *dk* 'pokaleczyć się' (SGS);
pał'ožnaja *f* 'położna'; pał'ožnuju *A sg* (WPN);
par'al'iš *m* 'paraliż' (SGS);
par'ot *m* 'poród'; par'odaf *G pl* (WPN);
parad'ofka *f* 'porodówka' (SGS); **porod'ufka**; porod'ufku *A sg* (WPN);
pat'ėc *ndk* 'pocić się' (SGS);

---

¹² Formy oznaczone gwiazdką zostały zrekonstruowane na podstawie formy liczby mnogiej.

- p'el'engn'arka** *f* 'pielęgniarka'; p'el'engn'arkaj *I sg* (WPN);
p'el'engn'arsk'ij *adj* 'pielęgniarski'; p'el'engn'arskuju *A sg f* (WPN);
p'el'engn'ować *ndk* 'pielęgnować'; p'el'engn'ujet *3 sg praes* (WPN);
p'er'eb'adać *dk* 'przebadać'; p'er'eb'adal'i *3 pl perf* (WPN);
pł'ucnyj *m* 'płucny lekarz/ pulmonolog' (WPN);
pł'ucy *pl* 'płuca';
*pośl'adek *m* 'pośladek'; pośl'atk'i *N pl*;
prast'ata *f* 'prostate/ rak prostaty'; prast'aty *G sg* (WPN);
praśv'etl'eńije/prasv'atl'eńje *n* 'prześwietlenie' (SGS);
praśv'etl'ić *dk* 'prześwietlić'; prasv'etl'il'i *3 pl perf* (WPN);
pšecivbul'ovyj *adj* 'przeciwbólowy'; pšecivbul'ovyje *N pl* (WPN);
pšedzavał'ovyj *adj* 'przedzawałowy' (WPN);
pšepukl'ina *f* 'przepuklina'; pšepukl'inu *A sg* (WPN);
pšezemb'eńije *n* 'przeziębienie'; pšezemb'eńija *G sg*;
rakatv'určyj *adj* 'rakotwórczy'; rakatv'určaje *N sg n* (WPN);
rastraj'enstva *n* 'rozstrój nerwowy' (SGS);
razr'ušnik *m* 'rozrusznik serca';
recepta *f* 'recepta'; recepty *G sg*;
saml'eć *dk* 'zemdleć' (SGS); saml'eła *3 sg f perf*;
šč'enka *f* 'szczeka' (SGS);
sk'aza *f* 'skaza białkowa'; sk'azu *A sg* (WPN);
šk'ożić *ndk* 'szkodzić'; šk'ožit *3 sg praes*;
šk'el'et *m* 'szkielet' (WPN);
sk'erav'ańije *n* 'skierowanie' (WPN);
škodl'ivyj *adj* 'szkodliwy' (SGS);
skal'ečyć *dk* 'skaleczyć się' (SGS);
skal'ečycsa *dk* 'skaleczyć się' (SGS);
śl'ina *f* 'ślina' (SGS);
śl'ap'aja k'išk'a *f* 'ślepa kiszka' (SGS);
šp'it'al *m* 'szpital';
spat'eć *dk* 'spocić się' (SGS);
spruxn'ałyj *adj* 'spróchniały – o zębie' (SGS);
tarč'ycsa *f* 'tarczycza – o chorobie' (SGS);
tarč'ycsa *f* 'tarczycza – gruczoł' (SGS); tarč'ycu *A sg* (WPN);
tł'ušč *m* 'tłuszcz' (SGS);
ud'ar *m* 'udar mózgu' (SGS); ud'ara *G sg* (WPN);

uzdrav'ić¹el *m* 'uzdrowiciel'; uzdrav'ić¹el'i *N pl* (WPN);
uzdravl'¹ać *ndk* 'uzdrawiać'; uzdravl'¹ał 3 *sg m perf* (WPN);
v'y¹ef *m* 'wylew' (WPN);
vantr'¹oba *f* 'wątroba'; vantr'¹oby *G sg* (SGS);
var'¹anka *f* 'walerian(k)a' (SGS).
vražl'¹ivyj *adj* 'wrażliwy';
zab'¹ek *m* 'zabieg chirurgiczny'; zab'¹egaf *G pl* (WPN);
z'aćma *f* 'zaćma';
zag'¹ojićsa *dk* 'zagoić się'; zag'¹ojitsa 3 *sg praes*;
z'akšep *m* 'zakrzep';
zapa¹l'eńije *n* 'zapalenie' (SGS);
zap¹l'odnić *dk* 'zapłodnić'; zap¹l'odnim 1 *pl praes* (WPN);
z'ator *m* 'zator';
zdar'¹ovyj *adj* 'zdrowy' (SGS);
znerv'¹icov'anij *adj* 'znerwicowany'; znerv'¹icov'anaja *N sg f* (WPN);
žo¹l'ondek *m* 'żołądek';žo¹l'ontka *G sg*;
žyl'¹ak *m* 'żylak'; žyl'¹ak'i *N pl* (SGS); žyl'¹akaf *G pl* (WPN);
ž'yła *f* 'żyła' (SGS).

Bibliografia

- Doroszkiewicz, M. (1991). *Studia nad wpływami polskimi na rosyjską leksykę gwarową*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Głuszkowski, M. (2011a). Czy gwara staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego jest wciąż rosyjska? *Zeszyty Łużyckie*, 45, 107–117.
- Głuszkowski, M. (2011b). *Socjologiczne i psychologiczne uwarunkowania dwujęzyczności staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Grek-Pabisowa, I. (1968). *Rosyjska gwara starowierców w województwach olsztyńskim i białostockim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1983a). *Słownictwo rosyjskiej wyspy gwarowej staroobrzędowców mieszkających w Polsce: Rozwój i stan dzisiejszy*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1983b). Zapożyczenia w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców w Polsce (I. Typy zapożyczeń i sposoby przyswajania wyrazów polskich. II. Typy zapożyczeń i sposoby przyswajania wyrazów niemieckich). W I. Grek-Pabisowa (Red.), *Staroobrzędowcy: Szkice z historii, języka, obyczajów* (ss. 211–240). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.

- Grek-Pabisowa, I. (1983c). Zarys dziejów staroobrzędowców w Polsce. W I. Grek-Pabisowa (Red.), *Staroobrzędowcy: Szkice z historii, języka, obyczajów* (ss. 53–68). Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Grek-Pabisowa, I., & Maryniakowa, I. (1980). *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce* [SGS]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grzybowski, S. (1998). Morfonologiczne uwarunkowania konfrontacji zjawisk akcentuacyjnych w języku rosyjskim i polskim. W H. Dalewska-Greń, J. Rusek, & J. Siatkowski (Red.), *Z polskich studiów sławistycznych* (ss. 117–122). Warszawa: Energeia. (*Językoznawstwo*, seria 9).
- Iwaniec, E. (1977). *Z dziejów staroobrzędowców na ziemiach polskich XVII–XX w.* Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Leeming, H. (1976). *Rola języka polskiego w rozwoju leksyki rosyjskiej do roku 1969: Wyrazy pochodzenia łacińskiego i romańskiego.* Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Mały atlas gwar polskich.* (1966). (M. Karaś, pod kier.) (T. 9, Cz. 1: *Mapy 401–450*. Cz. 2: *Wstęp do t. 9, wykaz i komentarze do map*). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Obara, J. (1986). Hybrydy i półkalki na tle innych jednostek językowych obcego i rodzimego pochodzenia. W S. Warchoł (Red.), *Formacje hybrydalne w językach słowiańskich* (ss. 59–73). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Obara, J. (1989). *Teoretyczne problemy kalkowania.* Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Paśko, D. (2007). Język staroobrzędowców z Gabowych Grądów i Boru – rosyjska gwara wyspowa czy polsko-rosyjska hybryda językowa? W A. Ksenicz & B. Tichoniuk (Red.), *Literatury i języki wschodniosłowiańskie z perspektywy początku XXI wieku* (ss. 319–324). Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski.
- Paśko, D. (2008). Kilka uwag o wpływie języka polskiego na składnię rosyjskiej gwary staroobrzędowców z Gabowych Grądów i Boru. W K. Pietrzycka-Bohosiewicz, A. Wawrzyńczak, & B. Gołąbek (Red.), *Słowianie w Europie: Historia, kultura, język* (ss. 431–438). Kraków: Collegium Columbinum.
- Paśko, D. (2010). Hybrydy językowe w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców w ośrodku augustowskim. W W. Kuligowski (Red.), *Nowe języki: Studia z zakresu kreolizacji języków i kultur* (ss. 95–102). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Paśko-Koneczniak, D. (2011a). Dynamika zmian w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców w ośrodku suwalsko-augustowskim. *Zeszyty Łużyckie*, 45, 118–126.
- Paśko-Koneczniak, D. (2011b). *Wpływ polszczyzny na zasób leksykalny rosyjskiej gwary staroobrzędowców na Suwalszczyźnie* [WPN]. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Perzowa, H., & Kołodziejczykowa, D. (Red.). (2002). *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur* (T. 4). Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Polański, K. (2003). Zapożyczenie. W K. Polański (Red.), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* (s. 668). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Rutkowski, K. (2011). Kilka uwag o asymilacji zapożyczeń z zakresu terminologii komputerowej w języku rosyjskim. *Białostockie Archiwum Językowe*, (11), 177–186. <http://dx.doi.org/10.15290/baj.2011.11.12>
- Wawrzyńczyk, J., Kuratczyk, M., Małek, E., Gołubiewa, A., Bartwicka, H., & Wawrzyńczyk, A. (2004). *Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wronicz, J. (Red.). (2009). *Mały słownik gwar polskich*. Kraków: Wydawnictwo LEXIS.
- Гжибовский, С., & Глушковский, М. (2008). Социолингвистическая ситуация старообрядцев в деревнях Габове Гронды и Бур (Польша). W Л. Л. Касаткин (Red.), *Русские старообрядцы: Язык, культура, история* (ss. 200–214). Москва: Языки славянских культур.
- Даль, В. И. (1978). *Толковый словарь живого великорусского языка*. Москва: Русский язык.
- Пасько-Конэчняка, Д. (2013). Функционирование административной и школьной терминологии в русском говоре старообрядцев, проживающих в сувальско-августовском регионе Польши. W Л. Л. Касаткин (Red.), *Русские старообрядцы: Язык, культура, история* (ss. 390–400). Москва: Языки славянских культур.
- Филин, Ф. П., & Сороколетов, Ф. П. (1965–). *Словарь русских народных говоров*. Ленинград: Наука.

Bibliography (Transliteration)

- Dal', V. I. (1978). *Tolkovyĭ slovar' zhivogo velikorusskogo iazyka*. Moskva: Russkii iazyk.
- Doroszkiewicz, M. (1991). *Studia nad wpływami polskimi na rosyjską leksykę gwarową*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Filin, F. P., & Sorokoletov, F. P. (1965–). *Slovar' russkikh narodnykh govorov*. Leningrad: Nauka.
- Głuszkowski, M. (2011a). Czy gwara staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego jest wciąż rosyjska? *Zeszyty Łużyckie*, 45, 107–117.
- Głuszkowski, M. (2011b). *Socjologiczne i psychologiczne uwarunkowania dwujęzyczności staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Grek-Pabisowa, I. (1968). *Rosyjska gwara starowierców w województwach olsztyńskim i białostockim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1983a). *Słownictwo rosyjskiej wyspy gwarowej staroobrzędowców mieszkających w Polsce: Rozwój i stan dzisiejszy*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1983b). Zapożyczenia w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców w Polsce (I. Typy zapożyczeń i sposoby przyswajania wyrazów polskich. II. Typy zapożyczeń i sposoby przyswajania wyrazów niemieckich). In I. Grek-Pabisowa (Ed.), *Staroobrzędowcy: Szkice z historii, języka, obyczajów* (pp. 211–240). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.

- Grek-Pabisowa, I. (1983c). Zarys dziejów staroobrzędowców w Polsce. In I. Grek-Pabisowa (Ed.), *Staroobrzędowcy: Szkice z historii, języka, obyczajów* (pp. 53–68). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Grek-Pabisowa, I., & Maryniakowa, I. (1980). *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce* [SGS]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grzybowski, S. (1998). Morfonologiczne uwarunkowania konfrontacji zjawisk akcentuacyjnych w języku rosyjskim i polskim. In H. Dalewska-Greń, J. Rusek, & J. Siatkowski (Eds.), *Z polskich studiów slawistycznych* (pp. 117–122). Warszawa: Energeia. (*Językoznawstwo*, 9).
- Gzhibovskii, S., & Glushkovskii, M. (2008). Sotsiolingvističeskaja situacija staroobriadcev v derevniach Gabove Grondy i Bur (Pol'sha). In L. L. Kasatkin (Ed.), *Russkie staroobriadtsy: IAzyk, kul'tura, istoriia* (pp. 200–214). Moskva: IAzyki slavianskikh kul'tur.
- Iwaniec, E. (1977). *Z dziejów staroobrzędowców na ziemiach polskich XVII–XX w.* Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Leeming, H. (1976). *Rola języka polskiego w rozwoju leksyki rosyjskiej do roku 1969: Wyrazy pochodzenia łacińskiego i romańskiego.* Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Mały atlas gwar polskich.* (1966). (M. Karaś, Ed.) (Vol. 9, Pt. 1: *Mapy 401–450*. Pt. 2: *Wstęp do t. 9, wykaz i komentarze do map*). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Obara, J. (1986). Hybrydy i półkalki na tle innych jednostek językowych obcego i rodzimego pochodzenia. In S. Warchoń (Ed.), *Formacje hybrydalne w językach słowiańskich* (pp. 59–73). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Obara, J. (1989). *Teoretyczne problemy kalkowania.* Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Paš'ko-Konečnik, D. (2013). Funkcionirovanie administrativnoi i škol'noi terminologii v russkom govore staroobriadcev, prozhivaiushchikh v suval'sko-avgustovskom regionie Pol'shi. In L. L. Kasatkin (Ed.), *Russkie staroobriadtsy: IAzyk, kul'tura, istoriia* (pp. 390–400). Moskva: IAzyki slavianskikh kul'tur.
- Paško, D. (2007). Język staroobrzędowców z Gabowych Grądów i Boru – rosyjska gwara wyspowa czy polsko-rosyjska hybryda językowa? In A. Ksenicz & B. Tichoniuk (Eds.), *Literatury i języki wschodniosłowiańskie z perspektywy początku XXI wieku* (pp. 319–324). Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski.
- Paško, D. (2008). Kilka uwag o wpływie języka polskiego na składnię rosyjskiej gwary staroobrzędowców z Gabowych Grądów i Boru. In K. Pietrzycka-Bohosiewicz, A. Wawrzyńczak, & B. Gołąbek (Eds.), *Słowianie w Europie: Historia, kultura, język* (pp. 431–438). Kraków: Collegium Columbinum.
- Paško, D. (2010). Hybrydy językowe w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców w ośrodku augustowskim. In W. Kuligowski (Ed.), *Nowe języki: Studia z zakresu kreolizacji języków i kultur* (pp. 95–102). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Paško-Koneczniak, D. (2011a). Dynamika zmian w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców w ośrodku suwalsko-augustowskim. *Zeszyty Łużyckie*, 45, 118–126.
- Paško-Koneczniak, D. (2011b). *Wpływ polszczyzny na zasób leksykalny rosyjskiej gwary staroobrzędowców na Suwalszczyźnie* [WPN]. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

- Perzowa, H., & Kołodziejczykowa, D. (Eds.). (2002). *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur* (Vol. 4). Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Polański, K. (2003). Zapożyczenie. In K. Polański (Ed.), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* (p. 668). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Rutkowski, K. (2011). Kilka uwag o asymilacji zapożyczeń z zakresu terminologii komputerowej w języku rosyjskim. *Białostockie Archiwum Językowe*, (11), 177–186. <http://dx.doi.org/10.15290/baj.2011.11.12>
- Wawrzyńczyk, J., Kuratczyk, M., Małek, E., Gołubiewa, A., Bartwicka, H., & Wawrzyńczyk, A. (2004). *Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wronicz, J. (Ed.). (2009). *Mały słownik gwar polskich*. Kraków: Wydawnictwo LEXIS.

Wpływ języka polskiego na leksykę medyczną w gwarze staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego

Streszczenie

Staroobrzędowcy w Polsce są społecznością dwujęzyczną. Posługują się rosyjską gwara oraz językiem polskim. Częstsze kontakty z Polakami po I i II wojnie światowej oraz izolacja od współwyznawców w innych krajach poskutkowały modyfikacjami języka. Ich sytuację językową określa się jako dyglosję – zjawisko polegające na używaniu dwu (lub więcej) języków naprzemiennie, zależnie od sytuacji komunikacyjnej.

Terminologia medyczna jest specyficzną częścią systemu leksykalnego polskich starowierców. Cechuje ją znaczna liczba zapożyczeń z polszczyzny w stosunku do leksyki rosyjskiego języka ogólnego i rodzimej gwary rosyjskiej. Znajduje to uzasadnienie w konieczności przyswojenia sobie terminów związanych z leczeniem w ich polskim brzmieniu, dzięki czemu możliwe jest korzystanie z opieki zdrowotnej w Polsce. W artykule został opisany wpływ polszczyzny na leksykę z zakresu medycyny i ochrony zdrowia.

Słowa kluczowe: staroobrzędowcy; leksyka medyczna; gwara rosyjska; język polski; bilingwizm; zapożyczenia; asymilacja

The influence of Polish language on medical terminology in the Old Believers' dialect in Suwałki-Augustów region

Abstract

The Old Believers in Poland are a bilingual community. They use two languages: Russian dialect and Polish language. Polish influence on the Old Believers' dialect increased after two World Wars, when they became separated from their co-religionists in other countries and had more often contacts with Polish neighbours. Their language situation may be characterized as diglossia – they choose one of their languages depending on the domain of life and other social conditions.

The medical terminology is a specific part of the Old Believers' dialect. There are a lot of borrowings from Polish language caused by the need of protection of health and life in Poland, where the Old Believers met first of all with Polish health care system. The article is an attempt to characterize the influence of Polish language in the lexis describing medicine and health care.

Key words: Old Believers; medical terminology; Russian dialect; Polish language; bilingualism; borrowings; assimilation

---

Correspondence: Magdalena Grupa, Nicolaus Copernicus University, Toruń,
e-mail: magdalena.grupa1@gmail.com

Support of the work: This work was supported by a grant from National Science Centre of Poland, the title of the project: „Dokumentacja gwary staroobrzędowców w północno-wschodniej Polsce – internetowa baza danych”, number of the decision: DEC-2011/01/B/HS2/00505.

Competing interests: The author declares that she has no competing interests.